

97. Çevirmenliğin Türkiye'deki sorunlarına yönelik mesleki, akademik ve yasal kapsamda bir inceleme¹

Celal SARIOĞLU ²

APA: Sarioğlu, C. (2024). Çevirmenliğin Türkiye'deki sorunlarına yönelik mesleki, akademik ve yasal kapsamda bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 1584-1591. DOI: 10.29000/rumelide.1439971.

Öz

Her bir mesleki alanın kendine özgü zorluklar içerdiği akademik söylemde de yaygın olarak kabul edilmektedir. Farklı disiplinlerden akademisyenler ve araştırmacılar bu zorlukları açıklığa kavuşturmak ve çeşitli çözümler önermek için çok sayıda çalışma yürütmüştür. Bu akademik çabaların ana odağı, her bir mesleğin doğasında var olan olumlu ve olumsuz yönlerin nesnel analizi olmuştur. Çevirmenlik mesleği bağlamında değerlendirildiğinde dilin karmaşıklığı, kültürel nüansların doğru bir şekilde iletilmesi, teknolojik gelişmelerin getirdiği yeni zorluklar ve zaman baskısı gibi birçok faktör çevirmenlerin karşılaştığı zorluklardan birkaçı olarak pek çok çalışmanın odağında olmuştur. Bu çalışma, Türkiye'de çevirmenlerin karşılaştığı zorlukları incelemekte, bunların temel nedenlerini tespit etmekte ve çalışma koşullarını kötüleştiren faktörleri tartışmaktadır. İnceleme, bu zorlukların kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlamak amacıyla dört bölüme ayrılmıştır: mesleğe yönelik toplumsal algı, akademik eğitim ve paydaşları, mesleki örgütlenme ve mesleğin yasal tanımı. Son olarak çalışma, çeviri mesleğinin karşılaştığı sorunların eksikliğini gidermek için pratik çözümler sunmaktadır. Akademik açıdan titiz bir yaklaşım benimseyen bu araştırma, mesleki zorluklara ilişkin mevcut literatüre katkıda bulunmakta ve Türkiye'de çevirmenlik alanındaki çalışma koşullarının iyileştirilmesi için incelikli içgörüler ve pragmatik öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: çevirmenlik, mesleki zorluklar, meslek algısı, çevirmenlik eğitimi, mesleki örgütlenme

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %9

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 28.12.2023-**Kabul Tarihi:** 20.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439971

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim ABD / PhD, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Translation Studies Department (Sakarya, Türkiye), celalsarioğlu@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-0310-2312, **ROR ID:** https://ror.org/04ttnw109, **ISNI:** 0000 0001 0682 3030, **Crossref Funder ID:** 501100004473

A review of the problems of translation and interpreting in Turkey from a professional, academic and legal perspective³

Abstract

It is widely acknowledged in academic discourse that each professional field has its own unique challenges. Researchers from various disciplines have conducted numerous studies to clarify these challenges and propose solutions. The main focus of these academic efforts has been the objective analysis of the positive and negative aspects inherent in each profession. In the context of the translation profession, many studies have focused on the challenges faced by translators. These challenges include the complexity of language, accurate communication of cultural nuances, new challenges brought about by technological developments, and time pressure. This study examines the challenges faced by translators in Turkey, identifying their root causes and discussing the factors that worsen their working conditions. The analysis is divided into four sections to provide a comprehensive examination of these challenges: social perceptions of the profession, academic education and its associates, professional organizations and legal definition of the profession. In the end, the study offers practical solutions to improve the issues faced by the translation profession. By adopting an academically rigorous approach, this research contributes to the extant literature on professional challenges, offering nuanced insights and pragmatic recommendations for the enhancement of working conditions in the realm of translation in Turkey.

Keywords: interpreting, professional challenges, professional perception, interpreting education, professional organizations

1. Giriş

Günümüz küreselleşen dünyasında, çeşitli kültürler arasında iletişim kurma ihtiyacı giderek artmakta ve bu artan iletişim ihtiyacı, çevirmenlik mesleğini önemli kılmaktadır. Ancak, çevirmenlik mesleği de kendi özgün zorlukları ile karşı karşıyadır. Dilin karmaşıklığı, kültürel nüansların doğru bir şekilde iletilmesi, teknolojik gelişmelerin getirdiği yeni zorluklar ve zaman baskısı gibi pek çok faktör, çevirmenlerin karşılaştığı zorluklardan sadece birkaçıdır. Elbette ki her mesleğin kendine özgü zorlukları olduğu gibi çevirmenlik mesleğinde de bu ve benzeri sorunların olması kaçınılmazdır ve bu zorluklar hakkında araştırmacılar ve akademisyenler çeşitli araştırmalar gerçekleştirmiş ve bu çalışmaların neticesinde de çeşitli çözüm önerileri sunmuşlardır. Lakin çevirmenlik mesleği bahsedilen bu sorunların dışında mesleğe yönelik toplumsal algı, akademik eğitim ve paydaşları, mesleki örgütlenme ve mesleğin yasal tanımı gibi konular çerçevesinde de sorunlar yaşamakta ve bu sorunlara odaklanılarak çözüme yönelik adımlar atılması gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle, bu çalışmada

³ **Statement (Tez/ Bildiri):** This study is based on a dissertation by the first author under the supervision of the second author within the PhD Program in Translation and Cultural Studies (Turkish) at Ankara Hacı Bayram Veli University Graduate School of Postgraduate Education.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 9

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 28.12.2023-**Acceptance Date:** 20.02.2024-

Publication Date: 21.02.2024;

DOI: 10.29000/rumelide.1439971

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Türkiye’de çevirmenlik mesleğini icra edenlerin farklı sebeplerden karşılaştıkları sorunlar irdelenerek bu sorunların nedenleri ve çevirmenler için iş hayatını kötüleştiren etkenler dört ana başlık altında ele alınacak ve elde edilen veriler neticesinde çevirmenlik mesleğinin sorunlarını çözmeye odaklanılacaktır.

2. Çevirmenlik Mesleği ve Türkiye’de Çevirmen Olmak

Çevirmenlik, farklı diller ve kültürler arasında hayati bir köprü görevi gören çok yönlü ve zihinsel açıdan zorlu bir meslektir. Bugün içinde yaşadığımız küreselleşmiş dünyada, dilsel sınırların ötesinde etkili iletişim kurmak her zamankinden daha önemlidir. Çevirmenler, bilginin doğru ve anlamlı bir şekilde aktarılmasını sağlamak için dilin karmaşıklığı içinde gezinerek bu süreçte çok önemli bir rol oynamaktadır. Çevirmenlik mesleği, küresel iletişim ve karşılıklı anlayışı sağlamak için vazgeçilmez olsa da zorlukları da yok değildir. Çevirmenler, kültürel incelikleri, bağlamsal farklılıkları ve dillerin sürekli gelişen doğasını kapsayan dilbilimsel boyutların ötesine geçen sayısız karmaşıklıkla karşı karşıyadır. Tüm bu edim süreci zorluklarının yanı sıra meslekleşme ve mesleki düzlemdeki zorlukların da değerlendirmeye dahil edilmesi çevirmenlerin yaşadıkları zorlukların çok daha kapsamlı ve çok boyutlu olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkartmaktadır.

2.1 Çevirmenlik Mesleğine Yönelik Toplumsal Algı

Değerlendirilmesi gereken konulardan ilki çevirmenlik mesleğine yönelik toplum algısı ve bu algılar çerçevesinde bu meslek çalışanlarına yönelik oluşturulan çalışma koşullarıdır. Çevirmenlerin meslekleriyle ilgili hali hazırda düşünülen “görünmezlik” algısı nedeniyle özellikle de günümüz küreselleşen dünyasında büyük önem taşıyan bir meslek olmasına rağmen çevirmenlere ve mesleğe gereken önem verilmemekte ve bu önem eksikliği de elbette çevirmenlerin psikolojilerine de yansımaktadır. Çevirmenlerin görünmezliği toplum nezdinde bu mesleğe yönelik tutumları da olumsuz etkilemektedir (Kırcı, 2019). Çevirmenler genellikle yapılan işlerde ikinci planda kalır, hatta unutulurlar, zira çevirmenlerin adları çoğunlukla küçük karakterlerle yazılarak göz ardı edilirler (Köktürk & Ak, 2013). Maalesef bu görünmezlik payesi nedeniyle Türkiye’deki çevirmenler saygın bir konuma sahip olmamakla birlikte yaptıkları iş uzmanlık ve eğitim gerektiren bir meslek dalı olarak görülmemektedir (Eruz, 2014; akt. Tunalı, 2017). Çevirmenlerin bu görünmezlik durumları meslek araştırmaları kapsamında da devam etmekte olup, çevirmenlere yönelik yapılan çalışma sayısı da oldukça az sayıdadır (Kırcı, 2019).

Çevirmenlik mesleğine ve çevirmenlere yönelik bu olumsuz algıda şüphesiz çevirmenlik eğitimi almadan farklı alanlardan gelip çeviri edimi gerçekleştiren ‘alaylı’ çevirmenlerin de payı vardır. Bu noktada kastedilen, dil eğitimi aldıktan sonra çeviri edimine odaklanmış ve bu alana yıllarını vermiş alaylılar değil, öğretmenlik, mühendislik gibi farklı alanlarda eğitim alıp da yabancı dil bilgisine sahip olan ve bu bilgilerini çeviri yapmada kullananlardır. Bu kişiler bu alandaki niteliklerini gösterir herhangi bir belgeye sahip olmadan çeviri edimini gerçekleştirmekte ve toplum nezdinde de bu işi sanki herkesin yapabileceği algısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla “dil bilen herkesin çeviri yapabileceğine dair yaygın kabul ve anlayışın değişmesi gerekir” (Parlak, 2012:70). Bu noktada denilebilir ki çevirmen ve profesyonel çevirmen tanımları ayrıntılandırılarak toplum çapında anlatılmalı ve kabul edilmesi sağlanmalıdır. Profesyonel çevirmenin, çeviri işini ek iş olarak yapmayan, sadece bu işten para kazanan kişi olduğu (Köktürk & Ak, 2013) bilgisi toplumun tüm unsurlarına anlatılmalı ve kabul ettirilmelidir.

Bu algılar neticesinde elbette çalışma koşulları da olumsuz şekilde biçimlenmektedir. Çevirmenlik mesleği algısı oluşmadığı için, örneğin kamu kurumlarında görev yapan çevirmenler ‘büro memuru’

olarak görüldüklerini ve mesai saatleri içerisinde bu yönde çalıştırıldıklarını dile getirmektedirler (bkz. Küçükyağcı & Avcı, 2011; ayrıca bkz. Odacıoğlu vd., 2018). Bununla birlikte kamu sektöründe görev yapan çevirmenler “gerek aylık ücret gerekse özlük hakları bakımından ön lisans mezunu memurlar ile aynı görülmekte ve çevirmenlere daha düşük özlük hakları sunulmaktadır” (TC Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015:52). Bu durum bile çevirmenlik mesleği ve çevirmenler için başlı başına büyük bir sorundur zira çevirmenlik mesleği lisans ve lisansüstü eğitimi verilen, ayrıca hem meslek içi hem de meslek dışı çeşitli alanlarda uzmanlık bilgisi gerektiren bir meslektir.

Kamu kurumlarında çalışanlar dışında özel sektörde ve/veya serbest çalışan çevirmenlerin de farklı sorunları mevcuttur. Daha önce bahsedilen algılar neticesinde çevirmenler çeviri büroları tarafından ağır koşullar altında çalıştırılmaktadır. Gerek düşük ücretler gerek uzun çalışma saatleri, gerekse de eksik veya olmayan özlük hakları gibi sebeplerden zorlu koşullarda çalışan çevirmenler “para kazanma güdüsüyle bu durumu çoğunlukla kabul etmek durumunda” (Odacıoğlu & Ersoy, 2014:374) kalmaktadırlar. Tatilleri bile olmayan çevirmenler para kazanabilmek adına haftanın yedi günü gece gündüz çeviri yapmak durumu içindedirler (a.g.e.). Mesai kavramı belirsizleşen çevirmenler her an iş gelebilir tedirginliği yaşıyan ve sosyal güvencesi olmayan çalışanlar haline gelmişlerdir (Ersoy & Balkul, 2012).

2.2 Çeviri Eğitimi, Paydaşları ve Süreci

Çevirmenlik mesleğinin ve çevirmenlerin karşı karşıya kaldığı sorunlardan ele alınması gereken ikincisi ise bu alanda verilen akademik çeviri eğitimi, eğitimin paydaşları ve eğitim sürecidir. Çevirmenlik mesleğinin Anadolu topraklarında yüzyıllardır özel bir eğitim gerektiren bir meslekten ziyade farklı alanlardan gelen alaylı çevirmenlerce yürütüldüğü daha önceki paragraflarda da bahsedilmişti. Nitekim hala günümüzde bile 2015 yılı sayılarına göre Türkiye'de bulunan 35.000 çevirmenden sadece küçük bir kısmı akademik eğitim almıştır (Tunalı, 2017). Elbette bu noktada yükseköğretim kurumlarından alınan “lisans diplomasının geçerliliğinin/etkisinin zayıf olması ve çevirmenlik mesleğinin resmi statüsünün bulunmaması, çeviri eğitimini doğrudan ve son derece olumsuz etkileyen bir sorundur” (Öner, 2012:60). Bütün bunlara ek olarak, lisans eğitiminin yanı sıra 22 devlet ve vakıf üniversitesinde bulunan “Uygulamalı İngilizce Çevirmenlik” önlisans programının adında geçen ‘çevirmenlik’ ifadesi de 16.05.2020 tarih ve 31126 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmış Ulusal Meslek Standardı kapsamında “Seviye 6” olarak tanımlanmış meslek tanımına uymamaktadır. Bu durumun da meslekleşme sürecinde bir sorun teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

“Yasalarda bir meslek olarak tanımlanmamış, güvence altına alınmamış bir “mesleğin” eğitimini alıyor olma düşüncesi, mezuniyet sonrasında standartsızlığın hüküm sürdüğü, iş güvencesinin olmadığı ve ücretlerin son derece keyfi ve örneğın Avrupa’daki ücret düzeyinin çok altında olacak şekilde belirlendiği bir sektöre atılacak olma kaygısı, çevirmenlik eğitimi alan öğrencilerin aidiyet duygusunu zayıflatmakta, hevesini kırmakta, motivasyonunu düşürmektedir” (Öner, 2012:61). Böyle bir motivasyon eksikliği ile mezun olan ve iş hayatına atılan çevirmenler de çevirmenlik mesleğini tanıtmada ve sektörü kabul ettirmede başarılı olamamakta, hatta mezunların büyük bir bölümü çevirmenliği meslek olarak yapmamaktadırlar.

Akademik çeviri eğitimi bağlamında bir diğer sorun da çeviri eğitimi veren yükseköğretim kurumlarına bu eğitim şartlarını geliştirmek adına yeterli kaynak ve bütçe ayrılmayıdır (Kartal, 2012). Çeşitli alanlarda uzmanlaşma gerektiren çevirmenlik mesleği ile ilgili söz konusu yükseköğretim kurumlarında

yeterli bütçenin ayrılmıyor oluşu gerek araştırma kaynaklarının oluşturulması gerekse de gerekli teknolojik ve/veya teknik altyapının oluşturulmasında yetersiz kalınmasına neden olmaktadır.

Akademik çeviri eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının sayısının artması bir yandan sektör adına olumlu olarak değerlendirilebilecekken diğer yandan da bu kurumlarda eğitimi veren akademisyenlerin büyük bir kısmının alan dışından olması da ciddi bir sorun olarak değerlendirilebilir. Bu noktada mevcut alan dışı olan akademisyenlerin alan ile ilgili eğitilmesi ve/veya gelecek dönemler için çeviri öğretebilme yetkinliğine sahip akademisyenlerin yetiştirilmesi hem alan için hem de meslek saygınlığı için önemli sonuçlar doğuracaktır (Öner, 2012).

2.3 Mesleki Örgütlenme

Türkiye’de çevirmenlik mesleği ile ilgili sorunlardan bir diğeri de örgütlenme eksikliği ve gerekliliğidir. Dernekleşme kültürünün pekişmediği bir toplulukta dayanışma ve birlik gibi kavramlarla meslektaşlar bilincinin oluşturulmadığı bir sektörde insanları bir araya getirmek (Eruz, 2012) ve topluluk yerine bireyselliğinin ön planda olduğu bir anlayışta örgütlenme de sıkıntılı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevirmenlerin hem yasal dayanakları olmayan bir meslek grubuna dahil oldukları düşüncesi, hem de derneğe ve mesleğe katkı sağlamaktan ziyade derneklerden ve örgütlerden beklentiye girmeleri öncü adımların atılmasına engel olmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, çeviri denildiğinde salt metin çevirisi akla gelmemelidir. Çeviri geniş ölçekli bir olgudur ve bu şekilde değerlendirilmelidir. Yeminli tercümanlık, çeviri büroları, yazılı ve sözlü çeviri alanları, teknik ve patent çevirileri, edebi ve akademik çeviri, görsel işitsel çeviri gibi çok çeşitli alanlarda hizmet veren çeviri sektörü bu alanlardaki sorunlarını dile getirmek adına kurumsallaşmalı ve örgütlenmelidir (bkz. Parlak, 2012). Elbette Türkiye’deki çevirmenler de özellikle 1990’lı yıllardan itibaren bir araya gelerek çeşitli örgütlenme adımlarını atmışlardır. Bu süreçte ÇevBir, Çeviri Derneği, ÇİD, TKTD, TÜÇED, TÜRÇEV, TÜÇEB, OYÇED, Mütercim Tercümanlar Derneği, TURÇEF gibi farklı dernekler ve örgütlenmeler ortaya çıkmıştır (bkz. Kaya, 2012; ayrıca bkz. Tunalı, 2017; ayrıca bkz. Uysal, 2017).

Bu derneklerin mevcut oluşu olumlu yanlarıyla birlikte olumsuz sonuçlar da doğurmaktadır. Dernek ve örgüt sayısının çok olması üyelerin kendi aralarında gruplaşması ve mesleki bir üst çatının olmayışı anlamına da gelebilmektedir. Böyle olduğunda da derneğin sosyal baskı gücü kırılmakta ve dernek üyeleri de istek ve taleplerini hem topluma hem de resmî kurumlara kabul ettirme aşamasında yetersiz kalabilmektedir. Örneğin Köktürk ve Ak’ın (2013) aktardığına göre, 2006 yılında Norveç’te çevirmenler bir araya gelerek topluca iş bırakmış ve yayınevlerine çevirisiz bir dünyanın nasıl olacağını göstermişlerdir. Macaristan, Almanya ve Hollanda’dan da benzer örnekler veren çalışma Türkiye’de de benzer derneklerin olduğundan ancak üye sayısının yetersiz olduğundan ve dolayısıyla da benzer etkilerin Türkiye’de oluşturulmasının zor olduğundan bahsetmektedir. Benzer şekilde Eruz (2012) da üye sayısının baskı unsuru olduğundan dem vurarak her bir üyenin esasen aile fertleri ile birlikte değerlendirildiğinde iki oya tekabül ettiğinden bahsetmekte ve Almanya Çevirmenler Birliği BDÜ’nün üye sayısı ile Alman devletine karşı baskı oluşturabildiğini dile getirmektedir.

2.4 Yasalar, Mevzuat ve Meslek Tanımı

Daha önceki paragraflarda bahsedilen sorunların hem sebebi hem de sonucu olarak değerlendirilebilecek ve çevirmenlerin ve çevirmenlik mesleğinin en büyük sorunu olarak görülebilecek

durum gerek bu mesleğin gerekse de bu meslekteki çalışanların yasalar çerçevesinde net bir tanımının yapılarak mevzuatlar çerçevesinde iş tanımlarının ve haklarının tanımlanmasının yıllarca ertelenmesidir. Ülkemizde çevirmenlik veya herhangi bir yabancı dil lisans eğitimi almış kişiler yasal şart gözetilmeksizin bir çeviri bürosu kurabilmekte ya da herhangi bir çeviri bürosunda istihdam edilebilmektedirler. Meslek standartlarının olmayışı sebebiyle belirli bir yeterlilik aranmaksızın çeviri yapabilmektedirler ve bu da çeviri kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (Küçükyağcı & Avcı, 2011). Çeviri sektörü de diğer birçok sektör gibi kimlik kazanmalı, yasalarda açık bir şekilde tanımlanmalı, gerek yasa koyucular gerekse de çeviri ile ilgili tüm paydaşların katkı sağladığı bir çözüme kavuşturulmalıdır (Kartal, 2012). Bu kapsamda yaptığı araştırmada Parlak (2012:70) da aşağıdaki durum saptamalarında bulunmuştur:

- 1-Çevirmenliği yasal bir hak çerçevesinde tanımlayan konuyla doğrudan ilgili yegâne yasal düzenlemenin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) olduğunu,
- 2-Bu Kanun uyarınca da fikri hakkın yaratıcılık ve özgünlük gerektiren “eserler” söz konusu olduğunda bu yasa çerçevesinde korunabildiğini,
- 3-Yine bir zihinsel emeğin ürünü olan haber çevirisi ya da teknik çeviri söz konusu olduğunda fikri hak çerçevesinde hareket edemediğimizi,
- 4-Bu nedenle de, farklı çeviri alanlarında meslekleşme konusunda standartlaşmanın birbirinden değişik sorunlar ortaya koyduğunu ve çözümler beklediğini,
- 5-Dolayısıyla meslekleşmenin önündeki en büyük engelin çevirmenlikle ilgili bütünü kapsayıcı yasal düzenlemeler olmamasından kaynaklandığını,
- 6-Turgay Kurultay'ın sıklıkla vurguladığı gibi telif hakkına konu işlerin meslekleşmeye direnen alanlar yarattığını, tanımı gereği standartlaştırılmadığını ve bu nedenle de “çeviri” alanında nitelikli ürün ve emeğin karşılığını alma konusunda sürekli sorunlar yaşandığını söyleyebiliriz.

Çevirmenlik, meslekleşme yönündeki en büyük adımını ancak 2011 yılında Çeviri Derneği tarafından yapılan başvuru neticesinde Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun incelemeye başlamasıyla atabilmiştir. Çeşitli üniversitelerin ve çeviri sektörünün çeşitli paydaşlarının dahil edildiği çalışmalar sonrasında 2013 yılında Çevirmen Ulusal Meslek Standardı (Seviye 6) oluşturulmuş ve Resmî Gazete'de yayınlanmıştır (Uysal, 2017). Sonraki süreçte de çalışmalar devam etmiş, 2019 yılından itibaren Yerelleştirme Çevirmeni, Toplum Çevirmeni, Özel Alan Çevirmeni, İşaret Dili Çevirmeni, Konferans Çevirmeni ve İrtibat Çevirmeni gibi altı farklı çeviri alanı için mesleki yeterlilik çalışmaları tamamlanmış ancak İşaret Dili Çevirmeni dışındakiler 2023 yılı itibariyle henüz Resmî Gazete'de yayınlanmamış, yani yasallaşmamıştır. Bu durum bile tek başına mesleğin halen yasal çerçevesinin tam olarak çizilmediğini ve meslekleşme açısından ziyadesiyle geç kalındığının göstergesidir.

Yasalar çerçevesinde değerlendirildiğinde çevirmenlik mesleğinin yasal statüsünün oluşturulmasının önündeki engellerden biri de Noterlik kanunudur. Noterlik kanunu 1972 yılında kabul edildiğinde çevirmenlik gibi bir sektör henüz geniş ölçekte oluşmadığından onay mercii olarak noterliğin kabul görmesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak 2023 yılında bile halen yeminli tercümanların dahi onay için noterlere ihtiyaç duyması hem meslek hem de meslek çalışanları için olumsuz bir durum teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, noterlerin büyük oranda dil hakimiyetleri olmaması ve/veya onayladıkları metinleri kapsamlı incelemeyen onaylamaları hatalı çevirilerin onaylanmasına neden olmakta, çeviri ve çevirmenlere yönelik algıların da olumsuz olarak şekillenmesine yol açmaktadır (bkz. Erüz, 2012; ayrıca bkz. Küçükyağcı & Avcı, 2011; ayrıca bkz. Odacıoğlu & Ersoy, 2014).

4. Sonuç

Tüm bu bilgiler ışığında denilebilir ki sorunsuz meslek yoktur, çözülmeyen ya da çözülmesi için adım atılmayan mesleki sorunlar vardır. Çevirmenlik mesleği uzun yıllardır dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmış, her ne kadar sektörün ve paydaşlarının sorunlarının aşılması için adımlar atılmış olsa da bu adımların etkileri asgari düzeyde kalmış ve sorunlar büyük ölçüde çözülememiştir. Bahsedilen tüm sorunlara rağmen hem alaylı hem de mektepli çevirmenler mesleklerini yalnızca para kazanma faaliyeti olarak görmemişler ve şevkle mesleklerini icra etmeye devam etmişlerdir. Yapılan çalışmalar (Kıdır, 2019; Köktürk & Ak, 2013; Odacıoğlu & Ersoy, 2014) da göstermektedir ki çevirmenler eksik sosyal ve hukuki haklarına, düşük ücretlere, toplumdaki olumsuz algılara rağmen çevirmenlik mesleğine sıkı sıkıya bağlı kalmaya devam etmektedirler.

Elbette ki bu durum hem meslek hem de çevirmenler için bir şey yapılmasına gerek yok anlamına gelmemektedir. Çevirmenlerin ve çevirmenliğin bir meslek olarak tanınması ve resmi statüye kavuşturulması gerekliliği ortadadır. Bu noktada iş sadece çevirmenlere değil, alan içi ve dışı akademisyenlere, yayınevlerine, çeviri bürolarına, çeviri dernek ve örgütlerine ve en çok da devlete düşmektedir. Bu mesleğe gerekli itibar kazandırılmalı ve mevcut algıların olumlu yönde değiştirilmesi gerekmektedir. O halde “çevirmenliğin sadece yabancı dil bilmekten ibaret olmadığı, Türkçenin de en üst düzeyde kullanılmasını ve içine hukuk, edebiyat, tıp, medya, reklam, ekonomi metinleri gibi birbirinden çok farklı alanlarda yazılı metinlerin çevirisi ile sözlü çeviri türlerini alan oldukça geniş bir yelpazede araştırma, uygulama becerileri ve teknikleri ile kuramsal altyapı gerektirdiği, örneğin tıp eğitimi gibi “ciddi” bir eğitim olduğu, sadece bir “üniversite diploması” edinme beklentisi ile tercih edilmemesi gerektiği gerçeğinin altı güçlü biçimde çizilmelidir” (Öner, 2012:63).

Yasal düzenlemeler ve mevzuatlar bağlamında değerlendirildiğinde çevirmenlik mesleğinde hala ciddi eksiklikler olduğu görülmektedir. İşbu eksiklikler neticesinde çevirmenler ciddi sıkıntılar yaşayabilmekte ve mesleki tatmin ve doyum anlamında olumsuz duygulara kapılmaktadır. Örneğin son dönemde ivme kazanan yapay zekâ kullanımı gibi dönemsel değişiklikler ve gelişmeler neticesinde çevirmenlik mesleği yeni yasal tanımlamalara ve/veya mevzuatlara muhakkak ihtiyaç duymaktadır/duyacaktır, ancak güçlü bir mesleki örgütlenmeye sahip olunarak bu sorunlara kısa sürede çözüm bulunabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla gereğinden fazla örgüte sahip çevirmenlik mesleği için bu durum aşılması gereken bir engel olarak görülmektedir. Bu kadar çok mesleki örgütlenmenin tek ve güçlü bir ses çıkarılmasına engel olduğu düşünülmektedir.

O halde kısaca özetlemek gerekirse her meslek kendi sorunlarıyla boğuşmakta ve bunlara çözüm aramaktadır. Çevirmenlik mesleğinin mensuplarının mesleki sorunlara başarılı çözümler sunmuş farklı meslek dallarının süreçlerini inceleyerek, bu başarıları elde etmelerindeki etmenleri analiz ederek ve çevirmenlik mesleği düzleminde uygulamaya koyarak mesleği daha ileriye taşıyabileceği düşünülmektedir. Şu an için çevirmenlik mesleğinin önündeki engellerden en büyüğünün toplum nezdindeki algı olduğu düşünülmekte, yapılacak başvurular neticesinde bir meslek odası oluşturulmasını takiben güçlü bir baskı oluşturularak mesleği geleceğe hazırlayacak ve toplum algısını değiştirecek ve geliştirecek adımlar atılabileceği öngörülmektedir. Bu noktada hem sektör çalışanlarının hem de akademik çeviri eğitimine odaklanmış akademisyenlerin iş birliğinin hedefe ulaşmada elzem olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ersoy, H., & Balkul, H. (2012). Teknolojik gelişmelerin çevirmen ve çeviri mesleği açısından olumlu ve olumsuz etkileri: Çeviri alanında yeni yaklaşımlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 295-307.
- Eruz, S. (2012). Çeviri Derneği ve Türkiye'de Çevirmenlik Mesleğinin Statüye Kavuşamaması Üzerine On Üç Yıllık Gelgitli Bir Öykü. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*, 17-23.
- Kartal, K. (2012). Çeviri sektörü: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*, 40-42.
- Kaya, O. (2012). Çeviri Sektöründe Meslekleşme ve Örgütlenme. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*, 43-45.
- Kırcı, B. (2019). Bir Profesyonel Meslek Olarak Çevirmenlik ve Çevirmenlerin Mesleğe Yönelik Tutumları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 10(1), 1-25.
- Köktürk, Ş., & Ak, E. (2013). Çevirmenliğin Meslekleşmemesi ve Çevirmenlerin Örgütlenmelerinin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme. 13. *Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu: Basit Üslup*, 717.
- Küçükyağcı, N., & Avcı, B. (2011). *Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği Araştırma Raporu*. Ankara: TC Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı.
- Odacıoğlu, M. C., Barut, E., & Çoban Odacıoğlu, F. (2018). *Kamuda çalışan mütercim tercümanların yaşadıkları temel sorunlar ve bu sorunlara karşı çözüm önerileri: Türkiye örneği*. <http://acikerisim.bartın.edu.tr/handle/11772/2812>
- Odacıoğlu, M. C., & Ersoy, H. (2014). *Türkiye'de serbest çevirmenlerin karşılaştıkları sorunlar, bu sorunların etkileri ve öneriler*. 365-376.
- Öner, S. (2012). Çevirmenlik "Mesleği"-Çeviri Eğitimi İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Çeviri Alanına Bakış. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*, 60-63.
- Parlak, B. (2012). Akademik Çeviri Öğretimi ve Çeviride Meslekleşme Sorunları. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*, 65-74.
- TC Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı. (2015). *Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği* [Araştırma Raporu]. Güncellenmiş Versiyon.
- Tunalı, G. (2017). Değer Verilmeyen Bir Meslek Grubunun Kimlik Müzakereleri: Edebiyat Çevirmenlerinin Sesi. *Journal of International Social Research*, 10(49).
- Uysal, N. M. (2017). *Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği ve Çevirmen Sertifikasyon Sistemi* [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi (Turkey).

İnternet Kaynakları

- Ulusal Meslek Standartları, (t.y.). Geliş tarihi 25 Ocak 2023, gönderen https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_revizyon&ask=indir&id=4&standart_id=5427